

elkobzását, további jogfosztását kimondó rendeletek végrehajtását elítélendő jelenségek kísérték. Sok olyan bűncselekmény elkövetésére is sor került, amelyeknek semmi köze nem volt az antifasiszta küzdelemhez. Bár ezeket az atrocitásokat a csehszlovák hivatalos szervek közvetlenül nem kezdeményezték, mégsem tudtak megfelelő álláspontra helyezkedni a nacionalista hullám kilengéseivel szemben, s egyértelműen elítélni és megakadályozni sem tudták azokat. Az elkövetőket sem büntették meg. Ebből a szempontból nagyon problematikusnak bizonyult az egyébként szükséges 1946. évi 115. számú törvény, amely jogszerűnek deklarálta azokat a magatartásokat, amelyek a szabadság visszaszerzésére, illetve a megszállók és kollaboránsok cselekedeteinek igazságos megtorlására irányultak, akkor is, ha ezek a magatartások és cselekedetek egyébként büntetendőnek számítottak (volna). Főleg az inkriminált időszak időbeli határainak meghatározása volt vitás, mert a büntetlenséget biztosító periódus 1938. szeptember 30-án kezdődött és 1945. október 28-áig tartott. Ez azt jelentette, hogy a legsúlyosabb németellenes atrocitások elkövetői tulajdonképpen mentesültek a büntetőjogi következmények alól.

Összességében megállapítható, hogy a most az olvasók és joghallgatók kezébe kerülő új tankönyv érdekes és újszerű hozzájárulás a cseh állam- és jogtörténet oktatásához. A szerzők nem féltek kísérletezni, belekezdtek egy új periodizációs próbálkozásba, és óvatosan ugyan, de igyekeztek nem elkerülni a cseh jogtörténet problematikusabb, illetve politikailag érzékenyebb kérdéseit. A tankönyv ugyanakkor jól mutatja a jogi karok közötti együttműködésében rejlő lehetőségeket is, hiszen itt két jogi kar oktatói fogtak össze – az egyebek mellett a plzeňi (pilseni) székhelyű Nyugat-Csehországi Egyetemen oktató Knoll és a brnói Masaryk Egyetemen „törzshelyű” (de a legújabb kori közép-európai egyetemi hagyományoknak megfelelően természetesen szintén több helyen oktató) Vojáček és Schelle. Jelenleg a Cseh Köztársaságban négy egyetemen folyik államilag finanszírozott jogászképzés – a csehországi Prágában és Plzeňben, valamint a morvaországi Brnóban és Olomouchban. A szerzők intézményi háttéréből ítélve, ebből a könyvből nagy valószínűséggel főleg a brnói és plzeňi joghallgatók fogják tanulni országuk állam- és jogtörténetét. Sok sikert hozzá!

Halász Iván

Az MTA Jogtudományi Intézete 2009. október 2-án konferenciát rendezett a Nemzetközi Visegrádi Alap (International Visegrad Fund) támogatásával. A rendezvényen a magyar tudományos élet résztvevőin kívül a pilseni és a rzeszówi egyetem, valamint a pozsonyi tudományos akadémia is képviseltette magát.

Az Intézet konferenciatermében szép számban összegyűlt érdeklődők kilenc angol nyelvű előadást hallgathattak meg térségünk állami szimbólumairól és azok kialakulásáról.

A rzeszówi egyetem képviselőjében Sabina Grabowska és Radosław Grabowski a Lengyel Köztársaság zászlajának, himnuszának és címerének történetét tekintette át, különös figyelmet szentelve a rendszerváltás idején bekövetkezett változásoknak. Sajnálatos módon azonban a lengyel kutatók előadásukat rajtuk kívül álló okok miatt nem tudták személyesen megtartani, így a konferencia házigazdái teendőit ellátó Schweitzer Gáborra és Halász Ivánra hárult a feladat, hogy elküldött előadásait ismertessék. Az előadásból megállapítható volt, hogy miként az összes kelet-közép-európai államban, úgy Lengyelországban is nyomot hagyott az állami szimbólumokon a szocialista típusú berendezkedés; az évszázadok óta a lengyel állami címer részét képező hófehér sas koronája az aktuális politikai irányzatok változásához igazodva tűnt el a címermadár fejéről, vagy került vissza oda.

Hasonló következtetésre jutott a Szlovák Tudományos Akadémia Állam- és Jogtudományi Intézetében dolgozó Viliam Janác is, aki a négy, jogszabályban is

SZEMLE

Államiság és szimbólumok Közép-Európában 1989 után – Nemzetközi konferencia az MTA Jogtudományi Intézetében

részletesen rögzített szlovák állami szimbólum (himnusz, pecsét, zászló és államcímer) kialakulásáról referált. Janác szerint az említett jelképeket 1973-ban foglalták az alaptörvénybe, biztosítva ezzel védelmüket és rendeltetésszerű használatukat. Az előadó behatóan ismertette a szlovák címer színeinek és heraldikai alakzatainak jelentését, az állami lobogó színeivel kapcsolatban pedig arra a következtetésre jutott, hogy azok – ahogy a többi, hazánkkal szomszédos szláv állam esetében is – a 19. században kibontakozó pánszláv eszmekörből fakadnak.

A cseh állam szimbólumairól a pilseni egyetemről érkezett Vilém Knoll adott elő. Knoll cseh nyelven el-

hangzott gondolatait kollégája, Michal Sejvl fordította angolra, ezért, ahogy az előző előadások után, ebben az esetben is lehetőség volt kérdéseket intézni az előadóhoz, így az egész előadásorozatra jellemző volt a hallgatóság aktív részvétele. Knoll a talán kevésbé ismert cseh nagycímert is bemutatta a hallgatóságnak, s rendkívül érdekes volt hallani, hogy Csehországban külön állami szimbólum illeti meg a köztársasági elnököt is. Persze ezt nem a történelmi értelemben vett személyes felségjelként kell értelmezni: az államfő egyfajta heraldikai szimbólumokkal kiegészített nemzeti lobogó használatára tarthat igényt.

A külföldi előadók különös érdeklődéssel hallgatták Rác Lajos (ELTE ÁJK), Halász Iván és Schweitzer Gábor (mindketten MTA JTI) beszámolóit, akik a magyar állami szimbólumokról tartottak összefoglalót. Rác Lajos heraldikai és jogtörténelmi eszmefuttatásában bemutatta a magyar államcímerben található motívumok fejlődéstörténetét, nemcsak címertani, hanem jogelméleti irányzatokba is beavatva a hallgatóságot. Halász Iván és Schweitzer Gábor szimbólumaink jogszabályi környezetéről, azok változásairól tartott rendkívül összeszedett ismertetőt, amelynek a külföldi hallgatóság számára hasznos eleme volt, hogy az előadásban említett jogszabályszevegek részleteit, valamint a Himnusz szövegét angolul is bemutatták, megteremtve ezzel az összehasonlítás lehetőségét.

A kávé- és ebédszünet után, a délelőtti előadásokhoz hasonló jó hangulatban folytatódott az eszmecsere az utolsó előadásblokkban is. Michal Sejvl (a pilseni egyetem képviselőjében) az állami szimbólumok lehetséges jövőjét, az egységes Európában betöltött szerepét vázolta fel, Mészáros Andor és Tóth Mihály pedig egy-egy szomszédos állam jelképeit ismertette. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem küldötteként Mészáros Andor a szlovén állami jelképekről adott elő. Mészáros szerint a szlovén szimbólumokat történelmi tények és kulturális hagyományok alakították, amelyek arról tanúskodnak,

hogy a szlovének méltó örökösei Karantánia – az első szláv állam, valamint a Római Birodalom szétesése utáni első államok egyike – kulturális és állami örökségének. A karantánok használtak Európában elsőként az állami hovatartozást kifejező szimbólumot. Ez egy párdúc volt, amelyet Karantán Párducnak hívtak. Egy másik, a szlovéneket egyesítő szimbólum az általában a falvak közepén álló hársfát jelképező hársfalevél, amely körül valaha a politikai és kulturális élet folyt. A török hódítások idején a hársfa a törökök feletti győzelmet szimbolizálta, a népi hagyományban pedig központi helyen áll, hisz olyan személyekkel köthető össze, mint Mátyás király vagy Martin Krpan. A karantánokat Európában a szimbólumok használatában először a franciák és a portugálok követték, mindenki más csak utánuk.

A konferencia utolsó előadójaként, a kijevei Koretsky Állam- és Jogtudományi Intézetet képviselő Tóth Mihály mutatta be az ukrán állami jelképeket. Előadásából megtudhattuk, hogy Ukrajna – talán kevésbé ismert – szimbólumai erőteljesen köthetők a pravoszláv egyházhoz; az állam címere egy kék színű pajzs, rajta Szent Vlagyimir jelképeivel, egy háromágú, sárga színű szigonnyal (a kék és a sárga az állami lobogón is viselkedő nemzeti szín), de létezik egy hivatalosan nem elfogadott címerváltozat is, ahol ugyanezt a pajzsot két oldalról egy oroszlan és egy kozák tartja, felülről pedig egy korona díszíti.

A konferencia minden előadását a hallgatóság értő és építő hozzászólása követte, tehát valóban nemzetközi párbeszédnek lehettünk tanúi. A konferencián elhangzottak a szervezők szándéka szerint a *Nemzetközi Közlemény* egy későbbi számában nyomtatott formában is megjelennek majd, de a Visegrádi Alapnak köszönhetően lehetőség lesz további, határokon átnyúló tudományos összejövetelekre is, amely remélhetőleg az államközi kapcsolatokra is kedvező hatást gyakorol.

K. B.

Az osztrák polgári jogi kodifikáció 200. évfordulója – Konferencia Bécsben

Az Universität Wien jogi karának Jog- és Alkotmánytörténelmi Intézete és a frankfurti Max-Planck-Institut für europäische Rechtsgeschichte közös szervezésében, 2009. december 10–11-én rendezték meg az osztrák polgári törvénykönyv kodifikációjának 200. évfordulójáról megemlékező konferen-

ciát. Az ABGB (Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch, magyar nevén OPTK, Osztrák Polgári Törvénykönyv) 1811. június 1-jén, császári pántensként lépett hatályba, de az előkészítő munkák, a kodifikációs folyamat már jóval korábban elkezdődött. A kódex, amely kortársai között a porosz és a francia polgári jogi törvények közé illeszthető, az elmúlt kétszáz év során jelentős hatással volt számos ország jogára. Ahogy arról a konferencia résztvevői is szót ejtettek, a svájci polgári törvénykönyvet mintájának tekintő osztrák kódex a környező országok túlnyomó többségében és néhány másokban is hatályba lépett, s például a cseh és lengyel vagy az 1929 utáni jugoszláv területeken csak a második világháborút követően helyezték hatályon kívül a rendelkezéseit.

Az OPTK Magyarországon 1853-ban lépett hatályba, s bár rendelkezéseinek túlnyomó részét 1861-ben